

Bezienswaardigheden

1 Stormvloedkeersluis

De stormvloedkeersluis is aangelegd tussen 1966 en 1977, als onderdeel van de zeekering. De keersluis wordt gesloten bij hoogwater (NAP +2,00 m). De sluis is in 2000 gerenoveerd, de deuren zijn vernieuwd en werken nu volautomatisch. In verband met de bodemdaling door aardgaswinning is de 'kerende hoogte' van de sluis op NAP +7,57 m gebracht.

2 De oude sluis (boog van Ziel)

De oude sluis van Termunterzijl dateert uit 1725. Deze stenen sluis verving de oude houten sluis (het Ziel) uit 1601 en was een stuk groter. In de borstwering van zandsteen zijn de wapens gebeeld van de toenmalige zijvesten en van de stadsbouwmeester Antoni Verburgh. De oude sluis wordt bij zeer lage waterstanden nog wel eens gebruikt voor het lozen van overtollig water en het doorspoelen van de haven.

3 Visserij

Vanaf 1900 was de visserij een belangrijke inkomstenbron voor Termunterzijl. In de Eems en Dollard werd gevestigd op garnalen, ansjovis, haring en spieering. De vissers gebruikten kleine bootjes met platte bodem om in zeer ondiep water te kunnen varen: de kraite, ook bekend als slikslee. Eind vorige eeuw verdween de vissersvloot langzamerhand. De laatste zeevisser vertrok in 2001 uit de haven van Ziel.

4 Zieldorp aan de Eems

Termunterzijl dankt zijn ontstaan aan het waterbeheer. Ruim 400 jaar geleden waren er problemen met de afvoer van binnenwater. Oplossing was het graven van het Termunterzijldiep - deels op de plek van de Oude Ae - en het bouwen van een sluis (Ziel) op de grens van zoet en zout. Het Ziel bij Termunterzijl werd een ontmoetingsplaats van zee- en binnenvaart, er ontstond een bedrijvig havenje en er kwam bebouwing: Termunterzijl.

5 Zeedijk

De nieuwe zeedijk (Eemsdijk) is aangelegd tussen 1963 en 1977. Aanleiding was de Deltawet uit 1958. Een watersnoodramp als in 1953 in zuidwest-Nederland mocht nooit meer plaatsvinden. Daarom moesten alle Zeedijken in Nederland worden versterkt en op 'Deltahoogte' worden gebracht, ook in de provincie Groningen.

6 De 'nieuwe' sluis

De 'nieuwe' sluis dateert uit 1871 en is een combinatie van schutsluis voor de scheepvaart en uitwateringsluis. De sluis maakte tot 1971 deel uit van de dijk (de zeekering). In 2000 is de schutsluis geheel gerenoveerd. De aandrijving van de deuren is geautomatiseerd. De recreatievaart kan er nu gemakkelijk gebruik van maken.

Veilig achter de hoge dijk

*Veilig achter hoge dijk
schuil onder 't lommerhout
de heerden, statig groots en rijk
en huisjes klein en oud
op grote plaats
of kleine stee
't Oldambt dat is mijn oord
daar voel ik mij het best tevree
bij 't Oldambt daar ploeg ik voort*

H.G. Dijk (1926-1998), sluismeester-machinist van het waterschap Oldambt van 1950-1986

't Golden Zieltje

De oude sluis heeft nog een andere naam: 't Golden Zieltje. Bij de bouw in 1725 vonden veien namelijk dat de sluis 'goud geld' had gekost!

Zielsters

De bewoners van Termunterzijl heten in de volksmond 'Zielsters'.

Dijkbewaking

Er vindt dijkbewaking plaats als de zeewaterstand NAP +3,00 m bereikt. Sluizen en keringen worden gesloten, eerst de stormvloedkeersluis bij NAP +2,00 m en daarna de afsluiters in gemaal Rozema bij NAP +3,00 m.

Zijl

De oude naam voor sluis is zijl of zijl. Vandaar de naam Termunterzijl: zijl van Termunten.

Paalkulien en botschutters

Bij het vissen op bot en garnalen op het wad gebruiken de vissers paalkulien (een visnet tussen twee palen) en botschutters (twee schuttingen van wilgentenen met een luik aan het eind).

Garnalenpellen

Een belangrijke neveninkomst van de visserij in Termunterzijl was het pellen van garnalen aan huus. Iedereen in het dorp, man, vrouw, jong, oud, was hierin zeer bedreven.

De Kraite

De Kraite of slikslee: uniek waddevervoermiddel!